

Tag der Befreiung: Russen niet welkom

Achtergrond - 3 mei 2022 - Auteur: Lynn Stroo

Na twee jaar coronabeperkingen zou 2022 het jaar worden waarin er weer in gezamenlijkheid aan het einde van de Tweede Wereldoorlog kon worden herinnerd. Maar de agressie van Rusland in Oekraïne overschaduwde en verdeelt de herdenkingen in Duitsland. *Dit artikel is op 7 mei geactualiseerd*

Bij het soldatenmonument in Seelow, een Duits plaatsje bij de Poolse grens, wordt traditioneel op 16 april gemeenschappelijk herinnerd aan de Slag om de Seelower Höhen; een van de bloedigste gevechten in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog. Tienduizenden soldaten van zowel de Duitse *Wehrmacht* als van het Rode Leger van de Sovjet-Unie kwamen hierbij om het leven. Begin dit jaar [nodigde de burgemeester van Seelow de Russische president Poetin nog uit](#) voor de herdenkingsceremonie bij het monument, dat dit jaar precies 50 jaar bestaat. Maar na de Russische inval in Oekraïne werd de officiële herdenking afgelast.

Propaganda

Herdacht werd er wel bij het Seelow-monument, door verschillende belangengroepen en in etappes. In de ochtend van 16 april legden vertegenwoordigers van de regionale overheid bloemenkransen, samen met een stichting die zich inzet voor Oekraïense en Wit-Russische vluchtelingen in Duitsland; twee nationaliteiten die ook vertegenwoordigd waren in het Rode Leger. In de middag kwam een Russische delegatie bijeen, waaronder vijf leden van de pro-Poetin-motorbende Nachtwolven. "Destijds dachten we dat de oorlog voorbij was", zei de aanwezige Russische defensieattaché Sergey Chukhrov. Maar blijkbaar "werd hij niet tot het einde toe gevoerd", [citeerde de regionale omroep RBB Chukhrov](#). De uitspraak verwijst naar Ruslands oorlogsdoel, de 'denazificatie van Oekraïne'. Zoals vooraf al werd gevreesd, werd de gedenkplaats gebruikt voor Russische oorlogspropaganda.

De Seelow-herdenking is een pijnlijk voorbeeld van hoe de huidige oorlog van Rusland in Oekraïne als een donkere wolk boven de herdenkingen aan de Tweede Wereldoorlog hangt, vooral in Duitsland. Anders dan in Nederland, waar op 4 en 5 mei het einde van de oorlog centraal staat, is dat in Duitsland op 8 mei. Sinds de jaren 80 is het *Tag der Befreiung* (bevrijdingsdag) gaan heten. [Op die dag in 1945](#)

[gaf Nazi-Duitsland zich over](#) aan de strijdkrachten van de Sovjet-Unie, die de hoofdstad Berlijn hadden ingenomen. Een dag eerder capituleerde het Duitse leger al in het Franse Reims.

Befreiung?

Duitsland heeft [altijd geworsteld met deze gedenkdag](#). "In feite blijft 8 mei 1945 voor ieder van ons de meest tragische en twijfelachtige paradox in de geschiedenis", [zei Theodor Heuss](#), de eerste president van de bondsrepubliek, vier jaar na de oorlog. "Waarom? Omdat we verlost en vernietigd werden in één." In West-Duitsland vond deze dag weinig weerklank, terwijl deze in de communistische DDR juist al snel na de oorlog werd gevierd als de 'bevrijding van het Duitse volk van het Hitlerfascisme'.

Juist in Oost-Duitsland vinden daarom jaarlijks herdenkingen plaats voor de gevallen Sovjet-soldaten. Bijvoorbeeld bij het gigantische Sowjetische Ehrenmal in het Treptower Park in Berlijn, waar meer dan 5000 soldaten van het Rode Leger begraven liggen die omkwamen bij de Slag om Berlijn. Onder hen Russen, Wit-Russen, Kazachstanen én Oekraïners.

De politie in Berlijn houdt rekening met meer pro-Russische propaganda en provocaties op 8 en 9 mei

Op 9 mei, *Tag des Sieges*, waarop Rusland traditioneel de overwinning op nazi-Duitsland viert, komen bij het monument gewoonlijk duizenden mensen bloemen leggen en kaarsen branden. Dit jaar is het Treptower Park vooral een [plaats van protest](#). De afgelopen weken zwaaiden Poetin-aanhangers er met Russische vlaggen en toonden de letter 'Z', het symbool om steun aan Rusland te betuigen. Tegendemonstranten kalkten de leuzen '[Oekraïens bloed aan Russische handen](#)' en '[Poetin = Stalin](#)' op het metershoge standbeeld van een Sovjet-soldaat, die met zijn laarzen een hakenkruis vertrapt. Sindsdien wordt het monument door de politie bewaakt.

Extra politie

De politie in Berlijn houdt rekening met meer pro-Russische propaganda, provocaties en tegendemonstraties op 8 en 9 mei. Op beide dagen zijn in de hoofdstad 3.400 agenten op de been. Er is sprake van een "[zeer gevoelige risicosituatie](#)", zei de Berlijnse politiechef afgelopen vrijdag. De politie zal optreden bij elke vorm van steun, goedkeuring of verheerlijking van de inval van Rusland in Oekraïne.

Bij 15 monumenten en gedenkplaatsen in Berlijn zijn aanstaande zondag en maandag zowel Russische als Oekraïense vlaggen verboden, net als het dragen

van uniformen en militaire liederen. De Russische ambassade in Berlijn, die doorgaans publieke herdenkingen organiseert, houdt het programma voor dit jaar uit veiligheidsredenen nog geheim. Ook in andere Duitse steden zijn demonstraties en zogeheten [pro-Russische autocorso's](#) aangekondigd, zoals in Bremen en Keulen. Sommige daarvan zijn inmiddels weer afgezegd.

Holocaust-overlevenden

De huidige oorlog beïnvloedt ook de herdenkingen in de voormalige concentratiekampen in Duitsland, die in april en mei aan hun bevrijdingsdagen herinneren. Na twee coronajaren konden voor het eerst weer internationale gasten worden uitgenodigd, maar bij veel voormalige kampen zijn officiële vertegenwoordigers uit Rusland of Wit-Rusland niet welkom. Ook worden de vlaggen van deze landen niet gehesen. Wel is er aandacht voor Russische en Wit-Russische oorlogsslachtoffers.

Vertegenwoordigers uit Rusland of Wit-Rusland zijn bij herdenkingen in voormalige concentratiekampen niet welkom

Gedenkstätte Buchenwald verwees tijdens de herdenking op 10 april expliciet naar de Russische inval in Oekraïne. Tijdens de ceremonie [werd stilgestaan bij de dood van Boris Romantschenko](#), de vice-voorzitter van het Buchenwald-gevangenencomité. Romantschenko overleefde concentratiekamp Buchenwald, [maar kwam in maart om bij bombardementen op zijn thuisstad Charkiv](#). Bij de herdenking was ook de Oekraïense Anastasia Gulej aanwezig; een 96-jarige vrouw die de kampen Auschwitz, Buchenwald en Bergen-Belsen overleefde en onlangs vanuit haar thuisland naar Duitsland vluchtte. In een interview met de [Duitse zender ZDF](#) zei ze later dat ze Stalin en Hitler heeft overleefd. “Waarom zou ik Poetin dan niet overleven? Natuurlijk overleef ik hem!”

Inmiddels verblijven tientallen gevluchte Holocaust-overlevenden uit Oekraïne in Duitsland. Bondspresident Frank-Walter [Steinmeier bezocht vorige week een aantal van hen](#), die nu in een verzorgingshuis in Berlijn wonen. “Uiterekend in de stad waar de Holocaust gepland en georganiseerd werd”, aldus Steinmeier. Volgens hem toont het lot van de Holocaust-overlevenden aan hoe giftig het cynisme is waarmee Poetin zijn oorlog in Oekraïne rechtvaardigt: de strijd tegen het fascisme en de denazificatie van Oekraïne.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/49834/tag-der-befreiung-russen-niet-welkom>